

Bij een baarmoedertorsie is het kalf niet of moeilijk bereikbaar bij het opvoelen.

Vaak calciumgebrek bij baarmoedertorsie

In maar liefst bijna een kwart van de verlossingen waarbij een dierenarts te hulp schiet, betreft het een koe met een baarmoedertorsie. Dat blijkt uit onderzoek van de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht. Koeien met een baarmoedertorsie hebben bovendien opvallend vaak een lager calciumniveau in het bloed.

TEKST JORIEKE VAN CAPPELLEN

Een slag in de baarmoeder of een slag in het lijf. Het is de boerenbenaming voor de officiële medische term torsio uteri. Melkveehouders die deze complicatie eerder bij een kalvende koe meemaakten, herkennen het probleem een volgende keer vaak al snel: bij het opvoelen is het kalf moeilijk of zelfs helemaal niet te bereiken en het geboortekanaal voelt nauw of zelfs letterlijk dichtgedraaid. 'We weten eigenlijk nog niet zo goed hoe een slag in de baarmoeder ontstaat en hoe vaak het nu voorkomt. Dierenartsen zien op hetzelfde melkveebedrijf soms drie keer achter elkaar een koe met een gedraaide baarmoeder en vervolgens weer een hele tijd niet', vertelt studente diergeneeskunde Mariëlle Roelofsen. Samen met medestudente Joëlle Dorresteijn analyseerde ze de data van melkveebedrijven die aangesloten zijn bij vijf grote dierenartsenpraktijken verspreid over Nederland. De praktijken zijn onderdeel van

de Vereniging Kernpraktijken Rundvee en delen informatie voor praktijkonderzoek.

Roelofsen en Dorresteijn analyseerden in totaal 3049 verlossingen op bedrijven met gemiddeld 198 koeien (data van 2015 en 2016) waarbij de hulp van de dierenarts werd ingeschakeld. Bij bijna een kwart van deze 3049 verlossingen bleek het te gaan om een koe met een gedraaide baarmoeder (zie tabel 1). 'Als je in de literatuur duikt, kloppen deze aantallen wel, maar we waren toch enigszins verrast over de uitkomst', aldus Joëlle Dorresteijn. 'Een slag in de baarmoeder blijkt dus een van de meest voorkomende redenen waarom een dierenarts bij een verlossing wordt geroepen.' Afgezet tegen het totale aantal van 90.000 melkgevendende koeien in het onderzoek, zo'n 5 procent van de totale Nederlandse koeienpopulatie, komt een slag in de baarmoeder in 0,6 tot 0,7 procent van alle geboortes voor.

Slag in baarmoeder is altijd urgent

De baarmoeder bij een koe ‘hangt’ met banden in de buikholte van de koe en bestaat uit twee baarmoederhoornen. De bevruchting en de groei van het foetus vindt plaats in een van beide hoornen. Bij een baarmoedertorsie (Latijn: torsio uteri) draait de baarmoederhoorn waarin het kalf zit, óver de ‘lege’ baarmoederhoorn. De draaiing gebeurt bijna altijd linksom. De eerste aanwijzing voor deze slag in de baarmoeder kan al dagen vóór de geboorte zijn. De koe uiert niet goed op, heeft mogelijk een gespannen buik, is wat kolieke- rig en heeft wat uitvloeiing uit de vulva.

Tweede aanwijzing is vervolgens een geboorte die niet wil vloten. De koe perst niet of weinig. Bij het opvoelen is er mogelijk geen vrije geboorteweg te voelen (gedeeltelijke torsie) of het geboortekanaal is zelfs helemaal afgesloten, waarbij letterlijk schroefvormige plooiën te voelen zijn (volledige torsie). ‘Behandel een slag in de baarmoeder altijd als een urgent geval en bel op zo’n moment de dierenarts’, aldus Herman Jonker, dierenarts en reproductiespecialist aan de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht. ‘Hoe langer de baarmoeder gedraaid zit, hoe

slechter de doorbloeding van weefsel én hoe slechter de zuurstofvoorziening naar het kalf wordt.’

Voor een geslaagd geboorteverloop moet de baarmoeder teruggedraaid worden, in de juiste richting. Dat kan het beste aan de dierenarts worden overgelaten. Dat doet hij met een speciale draaitechniek, al dan niet met een hulpmiddel. Het is belangrijk je te realiseren dat de geboorte voor zowel moeder als kalf zwaarder is verlopen dan normaal. ‘Beide hebben na de kalving dus optimale aandacht en zorg nodig’, aldus Jonker.

De precieze oorzaak van een baarmoedertorsie is nog niet bekend. ‘Al bestond bij dierenartsen in de praktijk al wel het vermoeden dat het draaien te maken zou kunnen hebben met een calciumtekort in het bloed’, vertelt Tine van Werven, dierenarts aan de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht en onderzoeksleider van de studie. ‘Door een calciumtekort wordt namelijk onder andere de functie van het zenuw- en spierweefsel aangetast.’

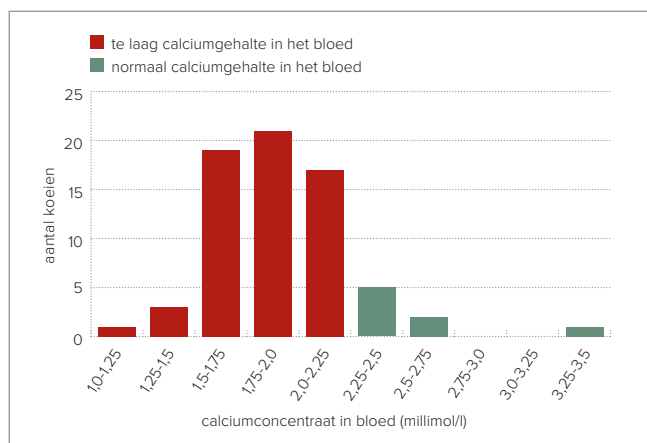
Bij alle koeien die in de onderzoeksperiode van drie maanden kalfden, nam de dierenarts daarom bloed af. Het merendeel van de koeien met een slag in de baarmoeder bleek een ongezond laag calciumniveau van gemiddeld slechts 1,92 millimol per liter in het bloed te hebben (zie figuur 1). ‘Ter vergelijking: normaal gesproken hoort het calciumniveau tussen de 2,3 en 3,2 millimol per liter te liggen’, aldus Mariëlle Roelofs. Overigens hadden de koeien die wel diergeneeskundige hulp kregen bij de verlossing maar geen slag in de baarmoeder, ook tamelijk lage calciumbloedspiegels.

Torsie oorzaak of gevolg?

Een baarmoedertorsie en een laag calciumgehalte lijken daarmee een associatie te hebben. Van Werven: ‘Een laag calciumniveau kan de samentrekkingen van de baarmoeder beïnvloeden, waardoor deze samen met onrustig staan en liggen en te weinig pensvulling kan gaan draaien.’

Maar er is ook nog een ander scenario. ‘Een gedraaide baar-

Figuur 1 – Calciumgehalte in bloed van koeien met baarmoedertorsie (bron: studie J. J. W. Dorresteyn en J. M. P. Roelofs)

reden diergeneeskundige hulp bij verlossing	aantal koeien	percentage
assistentie bij geboorte	1507	49,4
keizersnede	742	24,3
baarmoedertorsie	731	24,0
foetotomie (kalf afzagen)	69	2,4
totaal	3049	100

Tabel 1 – Redenen waarom dierenarts werd ingeschakeld voor hulp bij verlossing (bron: studie J. J. W. Dorresteyn en J. M. P. Roelofs)

moeder zou zelf óók een calciumtekort kunnen veroorzaken, omdat de koe zich door de draaiing minder goed voelt. De drogestofopname neemt af en het calciumgehalte in het bloed zal dalen. Het is het welbekende kip-eiverhaal: is er eerst een calciumtekort of ontstaat het tekort als gevolg van de draaiing? Om dat duidelijker in beeld te krijgen, zouden koeien voor langere tijd gevolgd moeten worden om te zien hoe de verschillende factoren zich in de tijd ontwikkelen. Ook de droogstandsrantsoenen, aantal lactaties en de productieniveaus van de koeien zouden met elkaar vergeleken moeten worden. Joëlle Dorresteyn vult aan: ‘Misschien hebben bijvoorbeeld juist hoogproductieve koeien een grotere kans op een baarmoedertorsie. Vooral aan het begin van de lactatie worden bij hen grote hoeveelheden calcium aan het lichaam onttrokken voor de melkproductie.’ Van Werven ziet toekomst voor sensoren voor het meten van vreettijd, herkauwen en drogestofopname. ‘Misschien kunnen we hiermee straks eerder het probleem herkennen.’

Één-nul-achterstand

De resultaten uit het praktijkonderzoek zijn wel degelijk waardevol. ‘We weten nu dat je als je een koe treft met een slag in de baarmoeder, alert moet zijn op een laag calciumniveau’, vertelt Mariëlle Roelofs. Preventief een calciuminfuus geven is overigens onverstandig, omdat dat de calciumstofwisseling juist helemaal in de war kan brengen. Overleg daarom met de dierenarts over de juiste behandeling, adviseert Roelofs. Feit is wel dat koeien met een slag in de baarmoeder, en hun kalf, vaak al met één-nul achterstaan aan het begin van de lactatie. ‘Deze koeien hebben vaker een doodgeboorte en meer risico op een baarmoederontsteking, het aan de nageboorte blijven staan en mastitis’, aldus Roelofs. ‘Geef dus wat extra zorg en aandacht aan de koe. En geef het kalf natuurlijk zo vlot mogelijk biest.’